

Knygotyra
2025, vol. 85, pp. 321–337

ISSN 0204–2061 eISSN 2345-0053
DOI: <https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2025.85.11>

ATSIMINIMAI APIE VLADĄ ŽUKĄ

Saulius Žukas

Leidykla „Baltos lankos“
D. Poškos g. 19-1, LT-08123 Vilnius
El. paštas info@baltoslankos.lt

Inga Liepaitė

Vilniaus universiteto biblioteka
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas inga.liepaitė@mb.vu.lt

Eglė Jovaišaitė

Menų spaustuvės Infoteka
Šiltadaržio g. 6, 01124 Vilnius
El. paštas infoteka@menuspaustuve.lt

Gintautas Černeckis

Simono Daukanto bibliofilų klubas
Knygnešių g. 3, LT-90153 Plungė
El. paštas gintascerneckis@gmail.com

Gintautas Trumpis

El. paštas gintastau51@gmail.com

APIE TĖTĮ

Pasakoti apie savo tėtį ir lengva, ir nelabai. Prigimtinė meilė ir pagarba tėvui lydėjo visą gyvenimą, bet tai kiek atmiežė vienas kitas kritiškesnis žvilgsnis, kuris būtinas norint suprasti tėčio elgsenas, savijautą. Gyvenimo pa-baigoje tėtis parašė ir išspausdino atsiminimus, čia jais kiek ir pasiremsiu.

Received: 2025 09 08.

Copyright © 2025 Saulius Žukas, Inga Liepaitė, Eglė Jovaišaitė, Gintautas Černeckis, Gintautas Trumpis. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribu-tion, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Senelis iš jo motinos pusės buvo beturtis bajoras Tamošius Liaudanskas. Kaip pasakoja, buvęs „onoravas“, bylinėdavosi. Bet mano močiutės, tėtės mamos Onos Žukienės aplinka (jos brolius ir seseris dar teko pažinti) buvo kitokia: nors jie gyveno kaime, bet jų namai, ūkis buvo tvarkingesni, kažkaip pakylėti. Mano senelio Jono Žuko aplinka taip pat įdomi. Jo motina tikra stipruolė – vandenį nešdavo dvejais naščiais: vieni ant vieno peties su dviem kibirais, kiti ant kito ir dar kibiras rankoje. Jauniausias senelio brolis Julius tarpukariu buvo žymus Kauno knyginkas: turėjo knygyną „Antikvaras“, pats leido knygas, taip pat buvo įkūręs komercinę biblioteką. Tėtis su šiuo dėdė bendravo, atrodo, mokslo metais tėtį jis kiek rėmė.

Tėtės šeima gyveno Praščiūnų kaime prie Sidabravo, vienkiemyje, turėjo šiek tiek vidutiniškos žemės, bet stojant tėtei į gimnaziją buvo gauta pažyma, kad nėra turtingi, ir todėl jis buvo atleistas nuo mokslo mokesčio. Atsiminimuose stropiai registruojamos tuo metu gautos ir perskaitytos knygos, prisimenama, kaip džiaugtasi, kai tėvas nupirko talpią knygų etažerę (galima buvo sudėti po dvi eiles).

Tėtės mokslai Šeduvos gimnazijoje sutapo su politiniais pokyčiais: sovietine okupacija, nacių okupacija, antrąja sovietine okupacija, taigi pačių tikriausių karo ir pokario dramų laikas. Vienas iš kertinių, apsisprendimo reikalavusių, momentų – 1944 m. pavasarį generolo Povilo Plechavičiaus paskelbtas jaunimo kvietimas į Lietuvos vietinę rinktinę. Šaukimą išgirdo ir Šeduvos gimnazijos aukštesniųjų klasių vaikinai. Jų niekas neragino, tai buvo savanoriškas apsisprendimas. Užsirašė keletas VIII ir žemesnės klasės, kurioje mokėsi tėtis, vaikinių. Į Rinktinę išėjo ir keli artimi tėtės draugai, bet jis nėjo. Atsiminimuose tėtis rašo: „Matyt, turėjo reikšmės namų situacija – buvau vyriausias penkių vaikų šeimoje, negalėjau nepaisyti į mane šeimos dedamų vilčių, nors tėvai tikriausiai mano išvažiavimui nebūtų labai prieštaravę.“¹ Jau tuomet būta baimių, kad vokiečiai stengsis šiuos dalinius panaudoti savo kariniams tikslams. Grėsmė buvo kilusi keliolikai tūkstančių Lietuvos jaunuolių. Žvelgdamas iš mūsų dienų perspektyvos tėtis apibendrina: „Jau tada intuityviai suvokiau, kad svarbiausia sudėtingomis politinėmis sąlygomis išsaugoti žmones, svarbiausia išlikti tėvyneje ir savo buvimu, užimta visuomenine pozicija priešintis šiai ir artėjančiai okupacijai.“² Šie žodžiai paaiškina ir kai kuriuos vėlesnius tėtės apsisprendimus, pavyzdžiui, artėjant frontui nesitraukti į Vakarus.

Bet pasilikimas Lietuvoje irgi kėlė didelių rūpesčių. Dar vykstant karui iškilo pavojus būti mobilizuotam į sovietinę armiją ir pakliūti į frontą. Tėtis ieškojo,

1 ŽUKAS, Vladas. *Gimnazijos suole*. [Vilnius]: Vilniaus universiteto leidykla, 2000, p. 35.

2 Ten pat, p. 36.

kaip išvengti mobilizacijos. Vienu metu atrodė, kad gali išgelbėti kunigų seminarija. Kurį laiką, kol buvo tvarkomi dokumentai, jis net pagyveno su būsimais kunigeliais, bet nepavyko greitai gauti bažnytinių rekomendacijų (pasiryžusiam tapti kunigu minėtas dėdė Julius dovanėjo puošniai įrištus šv. Augustino raštus). Kunigystei atkritus, sužinota, kad nuo kariuomenės apsaugo pradinių klasių mokytojo specialybė, kurią galima įgyti Kauno mokytojų seminarijoje. Ten priėmė net ir nepabaigusią gimnazijos.

Bet mokytojų seminarijoje būta neilgai. Buvo ieškoma, kas pakeis jauną mokytoją iš Ulčičių kaimo prie Liškiavos. Tėtis pasisiūlė ten vykti. Mokykla ant Nemuno kranto. Tekdavo lankytis valsčiaus centre Merkinėje. Apie to meto padėtį tėtis rašo: „Merkinėje esantį tiltą per Nemuną iš abiejų pusių saugojo rusų kareiviai. Partizanai jų neliesdavo, o jie nekliudydavo per tiltą einančių partizanų, kartais su ginklu rankose.“³ Enkavedistai ne kartą jaunojo mokytojo klausinėjo, ar ateina į kaimą miškiniai. „Ką atsakyti – jie iš tikrųjų ginkluoti praeina. „Nežinau, – sakau, – kažkokie ginkluoti vyrai – partizanai ar istrebiteliai praeina arba pravažiuoja gatve.“⁴ Didelės įtampos būta, kai šeimininkų namuose nakvojo partizanai („Ko ponas mokytojas toks nelinksmas?“), jis jiems buvo valdžios atstovas. Vienas kaimietis apie tėtį pasakė: „Tave remiam dėl to, kad esi jaunas, tik pradedi <...>“ (p. 126).

Čia įvyko, kaip rašo tėtis, tragiškiausias jo gyvenimo įvykis, beje, irgi susijęs su knygomis. Tėtis iš Kauno atveždavo knygų, kurias platindavo mokiniams. Kaimiečiai už knygas atsilygindavo sviestu, lašiniais, kiaušiniais. Eilinį kartą buvo ruošiamasi surinktas gėrybes vežti į Kauną, jos buvo perkeltos per Nemuną ir atiduotos vežėjui. Kitą rytą atskubėjo dar vieno mokinio tėvas su skola už knygas. Vyresnysis šeimininkų, pas kuriuos gyveno tėtis, sūnus valtele persiyrė į kitą Nemuno krantą, vežikas dar nebuvo išvykęs, bet įvyko nelaimė – vaikinai pateko į enkavedistų, kurie gaudė į armiją nėjusius vyrus, rankas. Varomas mišku jis ėmė bėgti ir buvo nušautas. Nors tėtis kaltė nebuvo tiesioginė, bet jis išgyveno namiškių sielvartą ir ašaras (žuvusio vaikinio tėvo žodžiai: „Mokytojau, jeigu ne jūs – šito nebūtų įvykę“)⁵. Šis įvykis iš tiesų labai sukrėtė tėtį. Pasibaigus mokslo metams, o tai 1945 m. vasaros pradžia, vyresnė pažįstama mokytoja perspėjo, kad tėtis grįžtų į Kauną („Nedelsdamas išvažiuok, grįžk iš kur atvykęs“)⁶. Netrukus imta suiminėti apylinkės mokytojus. Kaltinimas paprastas: „Jei partizanai nesusaudė, vadinasi, su jais bendradarbiavai.“

3 Ten pat, p. 118.

4 Ten pat, p. 129.

5 Ten pat, p. 121.

6 Ten pat, p. 133.

Bet tėtis ryšiai su šia mokytojavimo vieta nenutrūko. Prisimenu, buvau gal dvylikos metų, kai mane paėmė į tėtis organizuotą universiteto katedros dėstytojų ekskursiją į Ulčičius. Priėmimas buvo labai šiltas, iki paryčių su kaimo žmonėmis dainuota prie laužo.

Studijų Vilniaus universitete metais tėtis sirgo džiova, agresyvia jos forma. Dalį laiko praleisdavo sanatorijose. Tuo pat metu sirgo ir nuo džiovos mirė jo jauniausias brolis. Tėtis pasveiko, bet tai paliko didelį randą jo gyvenime. Jis jautė kaltę, kad jo sūnų plaučiai nėra stiprūs. Vaikystėje plaučių uždegimais dažnai sirgdavo jauniausias sūnus Edvidas (jo prieš metus netekome). Pamenu prie Edvido lovos susirinkusius labiausiai patyrusius vaikų gydytojus – Petrą Baublį, dar kažką. Kartą, ligai užsitęsęs, tėtis paprašė paryžietės Onos Šimaitės, su kuria tuomet susirašinėjo, atsiųsti Edvidui indėno kostiumą. Šitaip pakeldamas nuotaiką tikėjosi paspartinti jo gijimą. Ligos metu patirti išgyvenimai, kritinės ribos pajautimas uždėjo dar vieną antspaudą. Tėtis nelabai mėgo dramatiško turinio knygas, spektaklius. Išoriškai tai sunku būtų pastebėti, bet aš jatau, kad jis net ir literatūroje vengia mirties temos. Atrodo, jis man ir pats apie tai kažką buvo sakęs. Šeimoje ši savotišką „trūkumą“ kompensavo mano mama, Eleonora Žukienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja – aistringos literatūros mėgėja.

Universitete tėtis užsiėmė dalykais, kurie per paskutinius dešimtmečius labiau nei kuri kita disciplina patyrė pokyčių. Bibliografija virto informatika. Tai buvo nelengvas metas tėčiui. Prisimenu didelį valgomąjį stalą, nukrautą bibliografinėmis kortelėmis, kurias reikėdavo sudėlioti pagal abėcėlę. Tuomet kortelių krūvas duodavo spausdinti mašininkei. Juliaus Janonio bibliografiją aš faktiškai ir sudėlioju. Labai „kniso“ tokie darbai. Kai po Nepriklausomybės atkūrimo įkūriau leidyklą ir iš Prancūzijos atsivežiau pirmą kompiuterį (apie 1992 m.), surašiau kažkokių knygų pavadinimus ir, jam matant, paspaudžiau klavišą, kad kompiuteris tai sudėtų abėcėlės tvarka – tėtis buvo labai nustebęs. Dar prisimenu, kaip jis kankinosi su iš Bulgarijos į katedrą atsiųsta disertacija, kuriai reikėjo parašyti atsiliepimą. Disertacijoje jau buvo daug informatikos elementų, formulių. Klausinėjo kai ko ir manęs, kadangi tuo metu buvau įnikęs į semiotiką. Pavyzdžiui, aiškinau jam, kas Tartu semiotiko Juriiaus Lotmano teorijoje vadinama antrinėmis modeliuojančiomis sistemomis.

Vaikystėje, atsimenu, į mūsų butą vakarais susirinkdavo keli bičiuliai kortų mėgėjai: greta gyvenęs kalbininkas Juozas Pikčilingis, dar kai kas. Naktinis preferansas buvo beveik privalomas atostogų Palangoje, Vilniaus universiteto viloje, dalis. Tiesa, profesoriai lošdavo iš nedidelių pinigų, bet kartais tėtis pasigirdavo, kad kažkiek laimėjo. Tai buvo apie 1960 metus. Vėliau keitėsi ir

poilsis. Savaitgaliais 5–7 Istorijos-filologijos fakulteto profesoriai eidavo į žygius. Kažkur nuvažiuoja traukiniu ar autobusu ir pėsčiomis (žiemą slidėmis) grįžta į Vilnių ar iki kitos stoties. Kartais ir mane imdavo į tokią kelionę. Atrodo, buvo dalyvavęs ir Jurgis Lebedys. Pamenu, kaip maršrutą kūrė Vitas Labutis. Dalyvaudavo Juozas Pikčilingis, pamenu ir Aleksą Girdenį ir kt. Prisiklausydavau visokių juokų, būdavo ir piemeniškų išdaigų.

Tėtis visą laiką ką nors kolekcionavo. Atsiminimuose jis rašo apie gimnazijoje mintinai išminktą kolekciją lietuvių poetų eilėraščių, rinko ir klasifikavo pagal temas aforizmus iš skaitomų knygų. Gerai prisimenu vazelių periodą. Tėtis sovietmečiu sugebėjo apvažiuoti visą sovietinį lagerį ir iš kiekvienos kelionės grįždavo bent su viena dailia vazele. Po to prasidėjo paveikslų kolekcionavimo metas. Šita aistra, be kita ko, ir kainavo, bet teikė daug malonumo visai šeimai, nes buvo lankomasi dailininkų dirbtuvėse, daug kalbama apie paveikslus. Tėtis susirašinėjo su užsienio lietuvių dailininkais, kai kurie dovanojo jam savo darbų (pavyzdžiui, Žibuntas Mikšys, Kazys Varnelis, Vytautas Virkau, kiti). Kaip supratau, jo autoritetą tarp užsieniečių pakėlė M. K. Čiurlionio bibliografinės rodyklės sudarymas (kartu su kolegomis, 1970 m.). Kolekcija plėtėsi, visos buto sienos buvo nukabinėtos paveikslais. Prasidėjo jos lankymas. Tėtei, aišku, buvo labai malonu pasakoti su paveikslais susijusias istorijas. Tuo metu (kalbu apie sovietmečio pabaigą) ir aš buvau neblogai įsikirtęs į lietuviškos dailės kontekstą. Kolekcija, matyt, padarė didelę įtaką ir broliams: Vaidotas tapo dailininku, Edvidas prekiaavo paveikslais.

Mano santykiai su tėčiu ne visuomet buvo idealūs. Paauglys būdamas priešinausi priverstiniam darbams 6 arų kolektyviniame sode su nenutrūkstamu braškių ravėjimu. Sakydavau tėčiui (juk žinojau jo požiūrį į knygas), kad noriu šį sekmadienį paskaityti, bet jam atrodė, kad žemės darbai labiau auklėja (nuo to laiko nekenčiu juodųjų serbentų). Murmėdavau sau panosėje – taigi pats nuo žemės darbų Praščiunuose pabėgai. Taigi gelbėdavo sekmadieniniai lietūs.

Kai prieš pat abitūros egzaminus pasakiau tėčiui, kad stosių į lietuvių kalbą, mačiau, kaip jis džiaugsmingai susijaudino. Bet jau vėliau, sumanius steigti leidyklą, o dar po kelerių metų knygynus, tėtis šiuos projektus sutiko skeptiškai. Aišku, pirmiausia ir logiškai jis klausdavo, iš kur gausiu pinigų. Bet kai leidykla ir knygynai įsivažiavo – džiaugėsi.

Didelių, staigių pokyčių tėtis nemėgo, bet tam tikrą liniją laikė. Sovietmečiu jis nestojo į Komunistų partiją, bet prasidėjus atgimimui ir pirmaisiais Nepriklausomybės metais labai palaikė nuosaikesnę Algirdo Brazausko poziciją. Po tėtės mirties radome kažkokius dokumentus, rodančius, kad jis ar tai norėjo, ar tai buvo įstojęs į A. Brazausko reformuotą LKP, bet tais dalykais šeimo-

je nesigyrė. Yra kelis kartus minėjęs, kad rašė A. Brazauskui laiškus su patarimais. Iš ankstesnių laikų prisimenu, kaip jis jaudinosi ir gailėjosi dėl Kauno įvykių 1972 m., sakė, kad visas kultūrinis gyvenimas atsimetė 10 metų atgal. Bet tuo pačiu sovietmečiu – gal kokiais 1973–1974 m. (tuomet dar studijavau Vilniaus universitete) – vieną dieną davė knygą be viršelių – emigracijoje išleistą Juozo Brazaičio *Vienų vieni*. Pasakė, kad perskaityti turiu per porą dienų. Kai mane, jau dirbantį Lietuvių kalbos ir literatūros institute, labai spaudė stoti į Komunistų partiją, paklausiau, ką jis patartų (tuomet dar buvo gūdūs Brežnevo laikai). Atsakė – spřsk pat.

Tėtis labai mėgo dainuoti. Jei tik buvo mažiausia galimybė, ar tai keliaujant, ar sėdint prie stalo su bičiuliais, giminėmis, jis užtraukdavo kokią liaudies dainą, mama jam pritardavo.

Baigsiu pasakojimą vienu netikėtu man pačiam įspūdžiu. Buvau dėl kažko ant jo supykęs, tuo metu ranka rašiau ir man toptelėjo į galvą – juk mano rašysena labai panaši į jo.

Saulius Žukas

PROFESORIŲ VLADĄ ŽUKĄ PRISIMENANT

Profesorius Vladas Žukas man pirmiausia yra mano mokytojo profesoriaus Domo Kauno mokytojas. Tad mes visi trys esame tos pačios Lietuvos knygotyros mokyklos atstovai, tam tikrų jos tyrimų tradicijų tęsėjai. Kaip šeimoje yra vaikas, tėvas ir senelis, taip analogiškai apibūdinau ir savo santykį su profesoriais.

Mano pažintis su Profesoriumi truko palyginti neilgai, bet paliko žymų pėdsaką mano kelyje. Tiesa, V. Žuko knygas, ypač jo 1989 m. pasirodžiusią monografiją *Lietuvių knygotyros bruožai*, labai gerai žinojau dar nuo pirmųjų studijų metų. Profesorių pažinau 2007–2014 m. dirbdama Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus skaitykloje. Tai buvo labai kuklus, santūrus, mandagus, tylus ir nekalbus skaitytojas. V. Žukas visada ateidavo tiksliai žinodamas, ką noris skaityti tą dieną. Atmintyje išlikęs epizodas, kai, atėjęs į skaityklą, iš švarko kišenės išsitraukdavo pilną saują tušinukų ir juos paskleisdavo ant stalo priešais save. Mat išrašus iš skaitomų rankraštinų dokumentų darydavosi ranka. Gerai pamenu, kaip Profesorius nuo ryto iki vakaro dirbo su Rankraščių skyriuje iš Jungtinių Amerikos Valstijų naujai gautu brolių Vaclovo, Mykolo ir Viktoro Biržiškų archyvu. V. Žukas jau buvo parašęs knygą apie Vaclovą Biržišką, turėjo užbaigtą rankraštį. Tuo metu jį pasiekė žinia

apie universiteto bibliotekos jau gautą ar laukiamą Biržiškų archyvą. Pasitaręs su D. Kaunu apsisprendė knygos leidimą atidėti ir padirbėti su dar nežinoma medžiaga. To kruopštaus ir atkaklaus darbo rezultatas – Profesoriaus 2012 m. parengta monografija *Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška*.

Dirbdama skaitykloje, tvarkiau ir Profesoriaus reguliariai perduodamą archyvinę medžiagą. Per mano rankas perėjo didžioji V. Žuko asmens fonde (F141) saugomos medžiagos dalis. 2013 m. jis perdavė, mano manymu, vertingiausią savo archyvo dalį – jo paties žodžiais, dienoraštinis užrašus, kuriuos dažniausiai rašė ant atskirų lapelių. Profesoriaus prašymas man buvo visus juos išskirstyti ir sudėlioti pagal metus, mėnesius ir dienas. Dienoraščių chronologinės ribos – 1959–2004 m. (su tarpais). Iš viso Rankraščių skyriuje saugoma beveik 9 000 tokių lapelių.

Su Profesoriumi artimiau susipažinau ir bendrą kalbą suradau rengdama disertaciją. Į doktorantūrą Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete įstojau 2008 metais. Maždaug po metų buvo pakeista mano disertacijos tema. Pradėjau gilintis į sovietmečio Lietuvos bibliofiliją (disertacijos tema *Lietuvos bibliofilijos būties ir idėjų raiška sovietmečiu*). Tai ir tapo pretekstu mūsų artimesniam profesiniam bendravimui. Pirmiausia mane domino, ar Profesorius turėjo išsaugojęs kokios nors medžiagos iš Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klubo veiklos, kai vadovavo šiam sambūriui. Į prašymą atsivėlgė. Netrukus perdavė Rankraščių skyriui labai svarbių mano rengiamos disertacijos tema dokumentų. Vėliau mudviem ne kartą teko kalbėtis sovietmečio bibliofilijos tema. Mačiau, kad Profesorių ši tema „kabino“ ir vis dar „vežė“, nebuvo išblėsęs dar 8-ajame dešimtmetyje susiformavęs domėjimasis bibliofilija, rašytojų ir kitų žymių kultūros ir mokslo atstovų asmeninėmis bibliotekomis (ne veltui dar 1979 m. liepos 12 d. laiške, adresuotame Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenančiam tautotyrininkui Antanui Mažiuliui, V. Žukas rašė: „Tai gali būti viso gyvenimo tema“); jis kaipmat tapdavo guvesnis, noriai papasakodavo kokią nors epizodą iš savo vadovavimo Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klubui metų.

Jaučiau, kad po truputį vis labiau pelnau Profesoriaus pasitikėjimą. Tai liudija ir 2011 m. kovo 16 d. V. Žuko man įteikta pirmoji jo paties knyga *Pažinti kultūros žmonės* (kn. 2, 2010) su dedikaciniu įrašu antraštiniame lape: *Gerb. Ingai Liepaitė – // su nuoširdžiais linkėjimais // V. Žukas // 2011 03 16*.

Praėjus dar keleriems metams, jau artėjant mano disertacijos gynimui, Profesorius man padovanojo antrąją savo ką tik pasirodžiusią knygą, jau minėtą monografiją *Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška* (2012), jos antraštiniame lape įrašęs: *Lietuvių bibliofilijos tyrinėtojai // Ingai Liepaitė – // linkėdamas sėkmės // V. Žukas // 2013 01 09*.

Dideliu įvertinimu laiku Profesoriaus apsilankymą ir palankų pasisakymą mano disertacijos gynime, kuris vyko 2013 m. vasario 15 d. Profesorui buvau iš anksto įteikusi savo disertaciją, tad jis su ja jau buvo susipažinęs. Mačiau, kaip dar vykstant gynamui pasidėjęs ant kelių įrašė į savo knygą *Švyturio bendrovė knygomis leisti ir platinti, 1918–1931* (1998) man tokiu brangiu tapusį įrašą: *Bibliofilijos žinovei // Ingai Liepaitei // gražios disertacijos gynimo proga – // su linkėjimais // V. Žukas // 2013 02 15.*

Mūsų bendravimas nenutrūko ir vėlesniais metais. Tuoju po disertacijos gynimo užsimezgė mano pažintis su tuomečiu Anykščių A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus direktoriumi Antanu Verbicku, atvykusių padirbėti į Rankraščių skyriaus skaityklą. Po kelių mėnesių man viešint Anykščiuose buvau supažindinta su Viešintų krašto bibliofilu ir kraštotyrininku Algimantu Bekeniu. Kadangi kaip tik buvau išrinkta tuomečio Martyno Mažvydo bibliofilų klubo pirmininke, kilo sumanymas anykštėnus pasikviesti į vieną iš šio klubo susitikimų. Tų pačių metų, 2013-ųjų, rugsėjo 4 d. šį sumanymą įgyvendinau. Viešintiškis papasakojo apie savo asmeninę biblioteką, o muziejaus direktorius A. Verbickas renginyje pristatė muziejuje saugomą rašytojo Antano Žukausko-Vienuolio memorialinę biblioteką. Žinodama, kad V. Žukas dar 8-ajame dešimtmetyje domėjosi A. Vienuolio asmenine biblioteka ir 1977 m. *Bibliotekų darbo* dešimtame numeryje paskelbė savo atlikto tyrimo rezultatus, buvau jį pakvietusi į šį klubo renginį. Atėjo, atidžiai klausėsi, uždavė prelegentams ir klausimų. Buvo akivaizdu, kad Profesorui ta tema vis dar buvo labai artima. To susitikimo akimirkas užfiksavau 2013 m. žurnalo *Tarp knygų* rugsėjo numeryje.

Jau minėtame Martyno Mažvydo bibliofilų klubo susitikime Anykščių muziejaus direktorius A. Verbickas iškėlė mintį kitamet, t. y. 2014 m. birželio 13 d., muziejuje Anykščiuose surengti konferenciją *Rašytojų bibliotekos ir jų likimai*. Tokia konferencija įvyko. Ją organizavo muziejus kartu su Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetu. Tuo metu aš dar etato dalimi dirbau fakultete. Man buvo garbė būti šios konferencijos organizacinio komiteto pirmininke. Buvo parengta ir išspausdinta konferencijos programa su įvadiniais tekstais. Deja, likimo vingiai lėmė, kad tarp konferencijos dalyvių jau nebeįvydome kryptingų ir struktūriškai apibrėžtų Lietuvos rašytojų asmeninių bibliotekų tyrimų iniciatoriaus ir pradininko V. Žuko. O vylėmės. Prasilenkėme su laiku. Profesoriaus gyvenimo gija nutrūko iki rengiamos konferencijos likus kiek mažiau nei trims mėnesiams. Būtent Anykščių muziejaus direktorius pasiūlė šią konferenciją skirti Profesoriaus atminimui. Tąkart konferencijoje dalyvavo ir V. Žuko artimieji – žmona, sūnūs ir anūkai. Konferencijoje perskaitytų pranešimų pagrindu

buvo parengti straipsniai ir iš jų sudarytas 65-asis *Knygotyros* tomas, kuris taip pat dedikuotas Profesoriaus atminimui.

Baigdamą norėčiau pridurti, kad savo asmeninėje bibliotekoje greta pačios įsigytų ir Profesoriaus padovanotų knygų radau jo man įteiktą kvietimą į dailininko Žibunto Mikšio grafikos darbų parodos *Tarp širdžių nėra sienų* atidarymą, kuris vyko 2013 m. spalio 17 d. Profesoriaus sūnaus Edvido Žuko įkurtoje galerijoje „Menų tiltas“. Šis pakvietimas man buvo labai netikėtas ir, pamenu, pirmiau tai kaip labai šiltą Profesoriaus poelgį, kaip dar vieną pripažinimo liudijimą. Kvietimo svarbą rodo ir tai, kad jo neišmečiau, o pasilikau greta Profesorių man primenančių brangių knygų.

*dr. Inga Liepaitė,
Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus vadovė*

EKSLIBRISAI, PAVEIKSLAI IR BIBLIOTERAPIJOS ILIUZIJA

Buvau pakviesta į prof. Vlado Žuko 100 metų minėjimą Vilniaus universiteto bibliotekos J. Lelevelio salėje. Mane pažino kaip jo buvusią studentę. Apskaičiavau, kad 1974–1979 m., kai studijavau, profesorius V. Žukas buvo jaunesnis už mane dabartinę beveik dvidešimčia metų.

Aš pasirinkau techninių bibliotekų specializaciją, V. Žukas mums nedėstė. Bet buvo V. Žuko vadovautas Istorijos fakulteto SMD Bibliotekininkystės ir bibliografijos būrelis, kurio moksliniu vadovu jis buvo. Turėjome gausiai renginių, susitikimų su rašytojais, diskusijų. Įsiminė susitikimas su dailininku, poetu, rašytoju Leonardu Gutausku, rašytoja klasike Ieva Simonaityte ir kt. Vienaime būrelio renginyje Profesorius buvo atsinešęs savo ekslibrisų kolekciją.

Noriu plačiau papasakoti, kaip V. Žukas mus pakvietė į savo namus. Jis gyveno Mokslininkų namuose (dabar Vašingtono a. 1). Pažiūrėti jo turtingos paveikslų kolekcijos susirinko gal dešimt studentų. Su gelėmis, triukšmingi įėjome į laiptinę. Ten sutikome kaimyną, pasiteiravome, ar čia gyvena toks ir toks? Kaimynas patvirtino ir nusistebėjo: „O kas jam atsitiko?“ Išgąsdinome žmogų: jaunimo kompanija su gelėmis.

Savo dideliame bute, pilname meno kūrinių, Profesorius mus labai švetingai sutiko, pavaišino arbata, aprodė kolekciją. Vaikščiojome nuo paveikslų prie paveikslų, o Profesorius apie kiekvieną darbą labai nuosekliai pasakojo. Parodė pirmą nusipirktą paveikslą. „Kadangi už hobį užmokėjau pinigų, žmonai nupirkau kostiumėlį. Po to pirkau daug paveikslų ir už daug brangiau, bet žmonai

nenupirkau nieko, net nosinės“, – juokėsi kolekcininkas. Mums, studentams, paliko didelį įspūdį Profesoriaus svetingumas, žaismė, pasakotojo talentas.

Atsimenu Profesoriaus prisiminimus apie savo vaikystę. Namo, kur jie gyveno, kambarių sienos buvo iškljuotos laikraščiais – atstojo tapetus. Visas nuotraukas vaikai jau buvo išstudijavę, bet vienos niekaip negalėjo išsiaiškinti. Kas gi joje pavaizduota? Iš didmiesčio atvykęs giminaitis paaiškino, kad tie kabančios žmonės yra parašutinininkai!

Nors Profesorius man neskaitė paskaitų, esu pabuvusi ir jo studente. Po studijų įstojau į aspirantūrą. Ieškojau temos kandidatinei disertacijai. Sugalvojau „originalią“ man įdomią temą – biblioterapiją. Sutarėme, kad Profesorius vadovaus tam mano moksliniam darbui. Kelis mėnesius rinkau medžiagą, konsultavau su medikais ir su V. Žuku. Bet po pusės metų, prieš tarpinį atsiskaitymą, Profesorius pasakė, kad mokslinis darbas man bus per sunkus. „Nesate nei medikė, nei literatūros žinovė, ir aš toks nesu“, – pasakė ir atsisakė toliau vadovauti šiam mano disertacijos darbui. Kaip dabar sužinojau, tada aš buvau pirma (nors Profesorius ir atsisakė vadovauti mano disertacijai) V. Žuko disertantė. Vėliau, 1993 m., kandidatinę disertaciją sėkmingai apgynė Audronė Glosienė.

Šis profesoriaus V. Žuko jubiliejaus paminėjimas sukėlė daug minčių. Tarp studentų sklاندė Profesoriaus „kirvio“ charakteristika. Man ir kitiems neformaliai bendravusiems dalyviams jis buvo bičiulis, dosniai dalijantis savo žinias, išmintį ir laiką. Tikras Universiteto eruditas.

*Eglė Jovaišaitė,
Menų spaustuvės Infotekos vadybininkė*

PROFESORIUS VLADAS ŽUKAS – ŽEMAITIJOS BIBLIOFILŲ SĄJŪDYJE

Plungiškių bibliofilų klubo veikla, puoselėjant knygos kultūrą ir bibliofiliją Žemaitijoje, sulaukė žinomų Lietuvos mokslo ir meno žmonių palaišymo. Vienas iš jų buvo prof. Vladas Žukas. Plungės Simono Daukanto knygos mėgėjų klubas (dabar Simono Daukanto bibliofilų klubas) buvo įkurtas mokytojų iniciatyva 1984 m. lapkričio 26 d. Klubo darbotvarkėse buvo nagrinėjami šie šaltiniai: XXVII knygos mėgėjų draugijos metraščiai, V. Žuko studija *Bibliofilija praeityje ir dabar* (1979), Petro Jakšto žemaičių bibliofilams dovanota prisiminimų knyga *Kas buvo XXVII knygos mėgėjai* (Plungė, 1986) ir kt. Vilniaus Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo ir Plungės Simono Daukanto

bibliofilų klubo draugystė sustiprėjo, kai pastarojo klubo nariai užbaigė žygį pėsčiomis Daukanto keliu, pavadintą „Nuo Kalvių per Lietuvą link Vilniaus“ (1986–1988). Įžengę į Vilnių su Lietuvos trispalvėmis, žygio dalyviai šiltai buvo sutikti Mažvydo klubo narių Vilniaus universiteto Simono Daukanto kiemelyje. Nešini tautinėmis vėliavomis, Daukanto, Mažvydo ir Vydūno klubų nariai pagerbė Lietuvos patriarchą Joną Basanavičių Rasų kapinėse. Anksčiau su Profesoriumi buvau susitikęs Vilniaus Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo susirinkimuose. Bet artimiau susipažinau per pirmuosius Daukanto skaitymus, kuriuos surengė Simono Daukanto knygos mėgėjų klubas 1988 m. spalio 29–30 d. Plungėje. Spalio 29 d. Daukanto klubo knygiai su Plungės IV vidurinės mokyklos (dabar Senamiesčio) mano auklėjamosios klasės folkloriniu ansambliu ties Plungės riba, dalyvaujant Lietuvos televizijai, su duona ir druska ir skambant Antano Baranausko dainai „Dainų dainelė“ sutiko pirmųjų Daukanto skaitymų – Lietuvos istorijos seminaro, skirto S. Daukanto 195-osioms gimimo metinėms paminėti – dalyvius. Iš Vilniaus autobusu atvyko apie 20 Mažvydo klubo narių kartu su žinomais šalies mokslininkais, tarp kurių buvo ir prof. V. Žukas. Tą pačią dieną lydečiau svečius išvykoje per knyginę Žemaitiją. Pakeliui į Papilę aplankėme medinę Šiaudinės bažnyčią. Papilėje prie S. Daukanto muziejaus Naujosios Akmenės sąjūdžio iniciatyvinė grupė ir Papilės šviesuomenė organizavo mitingą, kuriame kalbėjo prof. V. Žukas, dr. Irena Kubilienė, Albinas Vaičiūnas, Gintautas Černeckis ir kiti. Virš muziejaus buvo iškelta tautinė vėliava. Pasibaigus mitingui, susirinkusieji nuėjo prie Vinco Grybo istorikui sukurto paminklo ir pagerbė didįjį žemaitį. Po to, plazdant tautinėms vėliavoms, dalyviai patraukė į S. Daukanto amžinojo poilsio vietą. Prie S. Daukanto kapo kalbėjo dr. Romas Batūra. Iškilmingai ir jaudinamai skambėjo „Lietuva brangi“. Daukanto kapas pasipuošė gėlėmis.

Literatūrinę kelionę tęsėme važiuodami Mažeikių kryptimi į Židikus. Mokytoja Filomena Juodikienė palydėjo mus iki Šatrijos Raganos koplyčios senosiose kapinėse. Koplyčioje buvo uždegtos žvakutės ir sugiedota „Giesmė Marijai“. Pagerbiant šviesų rašytojos atminimą ant kriptos buvo padėta gėlių. Vėliau kelionės dalyviai aplankė Šatrijos Raganos muziejų. Literatūrinė kelionė buvo tęsiama Plungės kryptimi. Dalyviai aplankė poeto Vytauto Mačernio muziejų Varduvoje (dabar Žemaičių Kalvarija). Apie poeto gyvenimą ir kūrybą pasakojo bibliotekininkė Violeta Garbenčienė. Dalyviai klausėsi poeto eilėraščių įrašų. Jo atminimui uždegė žvakutes. Knyginė kelionė po Žemaitiją baigėsi žemaitiška vakarone tuometinėje Plungės profesinėje (dabar technologijų ir verslo) mokykloje. Vakaronės dalyvius linksmينو mano auklėjamosios klasės folklorinis ansamblis.

Spalio 30 d. Daukanto skaitymų dalyviai įsijungė į šventinę eiseną Plungės gatvėmis link centrinės bibliotekos, kur buvo iškelta tautinė vėliava. Po mitingo prie bibliotekos Žemaitijos šviesuomenė susirinko Plungės „Linų audinių“ fabriko kultūros namuose, kur įvyko pirmieji Daukanto skaitymai. Lietuvos istorijos seminarą pradėjo minėtasis folklorinis ansamblis giesme „Lietuva brangi“. Renginį vedė Simono Daukanto knygos mėgėjų klubo pirmininkas G. Černeckis. Pirmoje seminaro dalyje pranešimą „Simonas Daukantas – lietuvių tautiniame atgimime“ skaitė dr. Rimantas Vėbra. Prof. V. Žukas skaitė pranešimą „Simonas Daukantas ir knyga“. Ilgi plojimai lydėjo šį įdomų pranešimą. Pertraukos metu atsirado daug norinčiųjų prof. V. Žuko autografo. Antrąją seminaro dalį folklorinis ansamblis pradėjo Mažosios Lietuvos himnu „Lietuvninkai mes esame gimę“. Pranešimus skaitė dr. Romas Batūra („Simonas Daukantas ir Lietuvos istorija“), dr. Antanas Tyla („Knygnešystė ir lietuvių tautinis atgimimas“), dr. Irena Kubilienė („Žemaičių knygnešiai“). Lietuvos istorijos seminaro pabaigoje pranešėjai atsakė į gausius klausimus. Tuomet seminaro organizatoriai ir klausytojai vylessi turėti nacionalinę istorinę pasakojimą. Pirmieji Daukanto skaitymai baigėsi tautiška giesme, kurią atliko visi susirinkusieji. Dalyviai buvo pakilios nuotaikos, kalbino pranešėjus, dar ilgai stoviniavo prie S. Daukantui ir knygnešiams skirtos spaudinių ekspozicijos. Stebėdamas švytinčius pranešėjų veidus, ypač žvalų ir gerai nusiteikusių prof. V. Žuką, supratau, kad seminaras pavyko. Vėliau su svečiais nuvykome į Plungės senąsias kapines, kur pagerbėme amžino atilsio atgulusias knygnešes Magdaleną Bonkutę ir Rozaliją Lukošitę. Po to svečiai sugrįžo į viešąją biblioteką susipažinti su plungiškių bibliofilų veikla ir aptarti bendrų visuomenės dvasinio šviesinimo darbų.

Plungės knygiai savo kryptingą veiklą užsitarnavo žinomo knygotyrininko pagarbą. Branginu šio pasišventusio lietuviškai knygai mokslo žmogaus bičiuliškus įrašus autorinėse knygose. Simono Daukanto bibliofilų klubas šiltai prisimena prof. V. Žuką, žodžiu ir knyga rėmusį Žemaitijos bibliofilų sąjūdį.

Gintautas Černeckis,

Simono Daukanto bibliofilų klubo pirmininkas

PRIE ATVERSTŲ KNYGŲ

2025 m. balandžio 14 d. Vilniaus universiteto bibliotekos J. Lelevelio ir Baltojoje salėse įvyko renginys, kur buvo paminėtos profesoriaus Vlado Žuko (1925–2014) 100-osios gimimo metinės. Atminimui skirtoje po-

pietėje išklausiu jo buvusių kolegų, studentų, giminių, bibliofilinių organizacijų atstovų atsiminimus. Aš nepriklausau anksčiau minėtų V. Žuko aplinkos žmonių grupėms. Nebuvome mes nei draugai, nei labai artimi pažįstami. Per beveik 30 metų susitikdavome gana retai. Susitikimų priežastis dažniausiai būdavo Profesoriaus naujos knygos. Susitikimų turinys – pokalbiai apie knygas, bibliofiliją. Yra pardavęs man retesnių knygų iš savo knygų rinkinio. Iš dedikacijų turinio galima matyti, kaip šiltėjo susitikimų atmosfera. Galiu drąsiai tvirtinti, kad susitikimai buvo malonūs abiem, ir, tikėtina, šie prisiminimai papildys Profesoriaus asmeninį gyvenimą naujomis spalvomis.

Su Profesoriumi susipažinau praeito šimtmečio 9-ojo dešimtmečio pradžioje, kai pradėjau lankyti Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubą Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto Didžiojoje auditorijoje M. K. Čiurlionio gatvėje. Vieta man gerai pažįstama – čia praleidau penkerius metus, įgijau inžinieriaus geologo ir hidrogeologo specialybę.

Kartą po klubo susirinkimo prie manęs priėjo Profesorius (kas jis toks – tuo metu jau žinojau) ir paklausė: „Iš kur tu esi?“ Atsakiau: „Iš Klaipėdos.“ „O tėvas iš kur?“ „Iš Šeduvos“, – atsakiau jam. „Tai Antanas Trumpis?“ – vėl paklausė. „Ne – tai mano dėdė, tėvuko brolis.“ „Aišku“, – tiek tepasakė. Tuo pokalbis ir baigėsi. Išsiaiškinau, kad mano dėdė ir Profesorius mokėsi Šeduvos progimnazijos vienoje klasėje. Jau daug vėliau, pasirodžius V. Žuko atsiminimų knygai *Gimnazijos suole* (2000), paklausiau Profesoriaus, kuris viršelio nuotraukoje yra Antanas Trumpis. Taip sužinojau, kaip dėdė atrodė būdamas moksleivis. Pradžioje tarp mūsų buvo tik pasisveikinimai galvos linktelėjimais. Kaip vėliau vyko susipažinimas (knygos bičiulių klube, kultūrinėse kelionėse) – detaliau neatsimenu. Dienoraščio nerašiau. Artimiau susipažinome prie kavos puodelio Vilniaus kolekcininkų klube ant Tauro kalno (buvusieji Profsąjungų rūmai), kavinėje prie Vilnelės Tymo kvartale, kartais ir jo bute. Atsiminimus patikslinau pagal įrašus knygų aprašų kortelėse, pagal autografus Profesoriaus man dovanotose knygose. Kas lėmė paprasto inžinieriaus (vėliau ir bibliofilo) ir Profesoriaus mokslininko tokį malonų, kaip man atrodo, išskirtinį bendravimą – man sunku pasakyti. Rašyti apie jo charakterį, būdo bruožus, darbštumą, profesionalumą nelabai ir galiu, nes manau, kad kiti, artimai pažinoję V. Žuką, tai padarys geriau. Mano atsiminimų akcentai apie Profesorių – tai susitikimai su juo, dovanos (knygos), dedikacijos, kurias pateikiu chronologine tvarka nuo pirmo įrašo (1989) iki vėliausiojo (2011).

Seniausias V. Žuko įrašas mano bibliotekoje yra knygos *Lietuvių knygotyros bruožai* antraštiniame lape: *Svarstančiam bibliofilui Gintautui Trumpiui su geriausiais linkėjimais* 1989. XII. 6 V. Žukas. Autografas gautas eiliniame Vilniaus

Martyno Mažvydo knygos bičiulių klubo susirinkime. Sprendžiant iš įrašytų dedikacijų, susitikimai padažnėjo nuo 2002 metų. Profesorius gana dažnai (ypač po naujų knygų pasirodymo) apsilankydavo ir Martyno Mažvydo bibliofilų klubo susirinkimuose Vilniaus universiteto P. Smuglevičiaus salėje, ir ant Tauro kalno. Knygos *Prisiminimų puslapiai: pažinti kultūros žmonės* antraštiniame lape yra toks autoriaus įrašas: *Nuoširdžiam knygų mėgėjui ir kolekcininkui, Mažvydo klubo senbuviui Gintautui Trumpiui su nuoširdžiais linkėjimais 2002 12 11 V. Žukas*. Dedikacija įrašyta klubo susirinkime P. Smuglevičiaus salėje. Savo knygas platino ir pats, nebrangiai parduodamas. Kai kurias atnešdavo ir į klubo susirinkimus, ir ant Tauro kalno, vėliau į Tymo kvartalo turgelį. Knygos *Margi gyvenimo puslapiai. Salomėja ir Jonas Aleksos* (2003) aprašų kortelėje pažymėta, kad tai autoriaus dovana. Vėliau susitikęs su Profesoriumi jo namuose išgijau Jonas Švažas atsiminimuose su autografu antraštiniame lape: *Gintautui Trumpiui knygų rinkiniui papildyti – su geriausiais linkėjimais 2003 07 16 V. Žukas*. 2003 ar 2004 m. lankantis pas Profesorių namuose, jis man padovanojo 1 egzempliorių jo parengtų, bet neįrįštų *Prisiminimų puslapių*, sakydamas, kad tiek jų (5 egz.) ir tebuvo⁷. Aš gautą egzempliorių įrišau į žalią kolenkorą. Šie atsiminimai baigiasi studijomis Vilniaus universitete ir juos šiandien dar galima rasti žurnale *Tarp knygų* (1995–1997). Atsiminimų tekstas su pakeitimais, vėliau išplėstas ir papildytas, pateko į pirmąsias tris Profesoriaus atsiminimų knygas. Kitą knygą *Beatričė Grincevičiūtė* irgi pirkau jo namuose. Aprašų kortelėje pažymėta data: 2004 12 14. Dovanų, bet jau su dedikacija gavau ir knygą *Vladas Žukas: bibliografijos rodyklė. D. 2 (1985–2005): Mielam Gintautui bendravimui prisiminti 2005.05.04 V. Žukas*. Keletas žodžių apie labai retą, Profesoriaus man 2005 m. vasarą dovanotą ekslibrisą. Būnant svečiuose ir kalbant (gal diskutuojant) apie bibliofilus, jis paklausė, ką aš žinau apie Vilniaus universiteto šiuolaikinius bibliofilus. Pasakiau, kad nieko nežinau ir net negirdėjau apie tokius, tuo labiau – apie jų klubą. Profesorius paminėjo, kad klubas buvo įkurtas 1978 m. ir egzistavo labai trumpai. „Aš tau padovanosiu labai retą ekslibrisą, kurio autorius yra Vytautas Osvaldas Virkau (1930–2017)“, – tarė profesorius, įteikdamas man 6 ekslibriso egzempliorius. Tai ovalus (54 × 40 mm) piešinys su užrašais: aplink – * UNIVERSITETO STUDENTŲ BIBLIOFILŲ KLUBAS * VILNIUS *, centre – dviejų dalių stilizuotas ornamentas, o per vidurį užrašas: EX LIBRIS.

Likau patenkintas profesoriaus pasitikėjimu. Tais pačiais (2005) metais klubo susirinkime knygos *Kostas Korsakas: prisiminimai* autorius antraštiniame

7 ŽUKAS, Vladas. *Prisiminimų puslapiai* / parengė autorius. [Vilnius]: Baltos lankos, 1997. [4], 55, [3] p.; 29,5 cm. Tiražas 5 egz.

lape įrašė: *Nepailstamam knygų kolekcininkui Gintautui nuoširdžiai 2005 09 07 V. Žukas.*

Nuo 2005 m. susitikimai su bendraminčiais tęsėsi ir ne M. Mažvydo bibliofilų klube. Šeštadienį aš visada iš ryto atsirasdavau ant Tauro kalno, kur vykdavo vadinamasis blusų turgus. Po valandos kitos susiburdavome išgerti kavutės ir pasidalinti išpūdžiais. Bičiulių draugiją dažniausiai sudarė periodikos kolekcininkas Žilvinas Januška, kuris iš namų atveždavo bibliofilą Juozapą Šimkų (1920–2016), taip pat profesorius Domas Kaunas, bibliofilas Algimantas Gudonis, aš ir kiti čia besilankantys knygos mėgėjai. Kai ant kalno pasirodydavo ir V. Žukas, jis visuomet su savo knygomis prisidėdavo prie minėtų kolegų. Rinkdavomės ar tai prie Tauro kalno kavinės baro, ar tai atskiroje minimos kavinės patalpoje, kur buvo stalas ir aplink jį sėdimos vietos. Pasisėdėjimai kartais užtrukdavo iki valandos. Kad ir kaip keista, čia iki 2006 m. vidurio nesusikirto Profesoriaus ir periodinių leidinių kolekcininko Ž. Januškos keliai. Minimų metų (2006) vasaros laikotarpiu sekmadieniais pradėjo veikti Tymo kvartalo turgelis, kur buvo galima pasikeisti knygomis ar įsigyti jų su mėlynu antspaudu: KNYGŲ MAINAI DOVANOJA. Čia 2006 m. liepos 16 d. ir supažindinau Ž. Janušką su Profesoriumi, kuris pardavinėjo turgelyje savo knygas. Žilvinas minėtą dieną įsigijo ne vieną Profesoriaus knygą su autografais. Kai sutardavome susitikti Tymo turgelyje, sekmadienio ryte aš įsisodindavau į mašiną profesorių A. Goštauto gatvėje ties jo gyvenamu namu (vadinamaisiais Mokslininkų namais), Žilvinas paimdavo J. Šimkų ir visi atsirasdavome Tymo turgelyje apie 9 valandą. Apsikeitę knygomis ar įsigiję naujų egzempliorių, visada patraukdavome į šalia, iš karto kairėje, už tilto per Vilnelę Užupio g., esančią kavinę. Priklausomai nuo oro, pokalbiai prie kavutės vykdavo arba patalpoje, arba atviroje kavinės terasoje ant Vilnelės kranto. Dažniausiai kalbėdavo Profesorius. Pokalbiai niekada nenukrypdavo į politiką. Po kavutės aš parveždavau Profesorių prie namų durų. Porą kartų kartu su Žilvinu buvome pakviesti į svečius. 2006 m. pavasarį knygoje *Marijos ir Jurgio Šlapelių archyvas* antraštiniame lape autorius įrašė: *Dideliam knygų entuziastui Gintautui Trumpiui su nuoširdžia pagarba 2006 02 03 V. Žukas.* Tų pačių metų vasarą Tymo turgelyje Profesorius knygoje *Tarp knygų prabėgę metai. Silvestras Baltramaitis* paliko tokį įrašą: *Mielam Gintautui knyginiam bendravimui prisiminti – Su linkėjimais V. Žukas 2006 08 20.*

Būdamas svečiuose pas Profesorių, po truputį susidariau vaizdą ir apie turimą paveikslų kolekciją. Kambario sienos nuo grindų iki lubų buvo paslėptos po paveikslais. Ne po vieną jų buvo pastatyta ir ant grindų, atremta į sienas. Čia išgirdau ir apie kai kuriuos dailės kolekcionavimo ypatumus. Bet dažniausiai

pokalbiai sukdavo knygų link: kuo viena ar kita knyga, išimta iš šeimininko knygų lentynos, buvo įdomi, gal net reikšminga bibliofilo rankose. Pasiūlydavo įsigyti (jeigu neturiu) ir paaiškindavo, kuo leidinys yra įdomus. Taip į mano biblioteką 2006 m. rugpjūtį atkeliavo Otto Glagau knyga *Littauen und die Littauer (Lietuva ir lietuviai)*, išleista Tilžėje 1869 metais. „Išleista autoriui dar gyvam esant ir labai retai aptinkama“, – pabrėžė profesorius. Kita įsigyta knyga – Alberto Niemanno *Die Schlacht bei Tannenberg (Tanenbergo mūšis)*, išleista Tilžėje 1910 m. – irgi labai reta ir išleista autoriui dar gyvam esant. V. Žuko žodžiais tariant, leidinys iš J. Vanagaičio bibliotekos. Paminėsiu dar vieną retesnę knygą – Aleksandro Doričiaus *Beiträge zur litauischen Dialektologie (Lietuvių dialektologijos tyrimai)*, Tilžė, 1911 m. Pasak Profesoriaus, ši knyga taip pat iš J. Vanagaičio bibliotekos. Visų trijų leidinių viršutinių viršelių kairiuose kampuose yra priklijuoti V. Žuko ekslibrisai. Stačiakampio (38 x 51 mm) piešinio kairiajame apatiniame kampe – ovalus veidrodis su užrašu *EXLIBRIS*, priešingame kampe – paveikslas rėmo kampas su užrašu *VLADAS ŽUKAS*. Ekslibriso autorius – Žibuntas Mikšys (1923–2013). Padovanojo tris šio ekslibriso vienetų. Iš Profesoriaus įsigijau ir 1929 m. rugsėjo 20 d. (Nr. 18) *Ūkininko patarėją*, kurio viršelyje buvo raudonos spalvos antspaudas: *St. Didžiulio BIBLIOTEKA Griežionyse*.

Po J. Masiulio knygyno Panevėžyje įkūrimo 100 metų jubiliejaus šventės vykusiuose susitikimuose su Profesoriumi kartais kalbėdavomės apie Masiulių giminę (mano senelio Kazimiero brolio Juozo Trumpio žmona buvo Agnė Masiulytė-Trumpienė (1907–2006), apie Šeduvą (vaikystėje aš vasaras praleisdavau pas močiutę vienkiemyje prie Šeduvos). Tie pokalbiai man buvo įdomūs, matyt, jie domino ir profesorių, kilusį iš to krašto.

2009 m. jis išleido savo dailės kolekcijos albumą. Gavau kvietimą dviem (ir žmonai) į albumo *Susitikimai su daile* pristatymą ir Lietuvos bei užsienio lietuvių dailės kolekcijos parodos atidarymą Vilniaus rotušėje. Antraštiniame lape atsirado įrašas, kuriame Profesorius paminėjo abu: *Rimai ir Gintautui – su geriausiaisiais jausmais 2009 03 20 Vladas*. Mums apžiūrint parodą, Profesorius ir čia rado laiko prieiti prie mūsų bei trumpai pasikalbėti.

Susitikimo ant Tauro kalno Vilniaus kolekcininkų klube metu knygos *Prisiminimų puslapiai: pažinti kultūros žmonės II* antraštiniame lape autorius įrašė: *Nepailstančiam bibliofilui ir mielam bičiuliui Gintautui Trumpiui malonių pasikalbėjimų atminimui 2011 01 22 V. Žukas*. Ten pat, ant Tauro kalno, po beveik dvejų metų nuo anksčiau minėto susitikimo autorius padovanojo visiems čia buvusiems knygą *Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška* ir dalino autografus. Knygas

čia atvežė profesorius D. Kaunas. Profesorius ir man dovanotoje knygoje paliko savo autografą: *Entuziastingam knygos kolekcininkui ir bičiuliui Gintautui Trumpiui nuoširdžiai 2012 12 01 V. Žukas*. Tai paskutinis Profesoriaus įrašas ir paskutinis mano susitikimas su Profesoriumi.

*Gintautas Trumpis,
Vilniaus bibliofilas*